

पुर्णा International School

Shree Swaminarayan Gurukul, Zundal

Sanskrit

December Month

Class-6

पञ्चदशः पाठः

मातुलचन्द्र!! (चंदामामा)

कठिन शब्दार्थः

- अतिशय विस्तृत - बहुत ज्यादा फैला हुआ
- कथमायासि - क्यों आते हो?
- सितपरिधानम - सफेद चादर
- किन्नायास्यसि - क्या नहीं आओगे

शब्दार्थः

- गीतिम - गीत
- वर्धय - बढ़ाओ
- त्वरितम - जल्दी
- एहि - आओ
- धवलं - सफेद
- क्वचित - कहीं भी
- प्रयास्यसि - जाओगे

अभ्यासः

वाचन कार्य

प्र-2 पद्यांशान् योजयत-

मातुल! किरसि	कथं न स्नेहम्
तारकखचितं	चन्द्रिकावितानम्
त्वरितमेहि मां	श्रावय गीतिम्
अतिशयविस्तृत	नीलाकाशः
धवलं तव	सितपरिधानम्

प्र-3 पद्यांशेषु रिक्तस्थानानि पूरयत-

- (क) प्रिय मातुल! वर्धय मे प्रीतिम्।
(ख) कथं प्रयास्यसि मातुलचन्द्र।
(ग) नैव दृश्यते क्वचिदवकाशः।
(घ) मह्यम् दास्यसि मातुलचन्द्र!
(ङ) कथमायासि न भो! मम गेहम्।

साहित्य

प्र-4 प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत-

- (क) अस्मिन् पाठे कः मातुलः?
उत्तर- अस्मिन् पाठे चन्द्रः मातुलः।
(ख) नीलाकाशः कीदृशः अस्ति?
उत्तर- नीलाकाशः अतिशयविस्तृतः अस्ति।
(ग) मातुलचन्द्रः किं न किरति?
उत्तर- मातुलचन्द्रः स्नेहम् न किरति।
(घ) किं श्रावयितुं शिशुः चन्द्रं कथयति?

उत्तर- गीतिं श्रावयितुं शिशुः चन्द्रं कथयति।

(ड) चन्द्रस्य सितपरिधानं कथम् अस्ति?

उत्तर- चन्द्रस्य सितपरिधानं तारकखचितं अस्ति।

व्याकरण

प्र-5 उदाहरणानुसारं निम्नलिखितपदानि सम्बोधने परिवर्तयत-

यथा- चन्द्रः	-	चन्द्र!
(क) शिष्यः	-	शिष्य!
(ख) गोपालः	-	गोपाल!
यथा- बालिका	-	बालिके!
(क) प्रियंवदा	-	प्रियंवदे!
(ख) लता	-	लते!
यथा- फलम्	-	फल!
(क) मित्रम्	-	मित्र!
(ख) पुस्तकम्	-	पुस्तक!
यथा- रविः	-	रवे!
(क) मुनिः	-	मुने!
(ख) कविः	-	कवे!
यथा- साधुः	-	साधो!
(क) भानुः	-	भानो!
(ख) पशुः	-	पशो!
यथा- नदी	-	नदि!
(क) देवी	-	देवि!
(ख) मानिनी	-	मानिनि!

प्र-6 मञ्जूषातः उपयुक्तानाम् अव्ययपदानां प्रयोगेण रिक्तस्थानानि पूरयत-

कुतः	कदा	कुत्र	कथं	किम्
------	-----	-------	-----	------

- (क) जगन्नाथपुरी कुत्र अस्ति?
(ख) त्वं कदा पुरीं गमिष्यसि?
(ग) गङ्गानदी कुतः प्रवहति?
(घ) तव स्वास्थ्यं कथम् अस्ति?
(ङ) वर्षाकाले मयूराः किम् कुर्वन्ति?

प्र-7 तत्समशब्दान् लिखत

मामा	<u>मातुल</u>
मोर	<u>मयूरः</u>
तारा	<u>तारकम्</u>
कोयल	<u>कोकिलः</u>
कबूतर	<u>कपोतः</u>

प्रवृत्ति

मामा के बारे में पाँच वाक्य लिखो।